

พิธีราชาภิเษกในคติอินเดียและไทย : การศึกษาเปรียบเทียบ

นางสาวศรีนวล ภิญโญสุนันท์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2528

ISBN 974-564-982-1

010605

i 15911305

THE CORONATION IN INDIA AND THAILAND : A COMPARATIVE STUDY

Miss Srinuan Pinyosunun

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1985

วิทยาลัยอาชีวศึกษา พิษณุราชภัฏในคตอินเดียนและไทย : การศึกษาเปรียบเทียบ
 โดย นางสาวศรีนวล ภูญโญสุนันท์
 ภาควิชา ภาษาตะวันออก
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัคคา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... *Dr. Supachit Bunnak* คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (ศาสตราจารย์ ดร. สุประคิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... *Dr. Praphin Manomyawit* ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยวิบูลย์)

..... *Dr. Wisutthi Bunnak* กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์วิสุทธ บุนนาค)

..... *Dr. Sakdichai Yaemnakka* กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัคคา)

..... *Dr. Prajai Paphanich* กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณีย์ พ้าพานิช)

..... *Dr. Thinnai Linsakul* กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ พิธีราชาภิเษกในคติอินเดียและไทย : การศึกษาเปรียบเทียบ
 ชื่อ นิสิต นางสาวศรีนวล ภูมัญญสุนันท์
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมบัณฑา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ สีนสกุล
 ภาควิชา ภาษาตะวันออก
 ปีการศึกษา 2528

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง "พิธีราชาภิเษกในคติอินเดียและไทย : การศึกษาเปรียบเทียบ" นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของพิธีราชาภิเษกว่า เป็นพิธีสำคัญพิธีหนึ่งของทุกประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เพราะเป็นพิธีเฉลิมพระเกียรติยศอย่างเป็นทางการว่าองค์พระประมุขพระองค์ใหม่ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชอาธิบดีหรือพระเจ้าแผ่นดินของประเทศแล้วโดยสมบูรณ์ พิธีราชาภิเษกเป็นพิธีที่ไทยรับมาจากอินเดีย ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิจัยว่ารายละเอียดของพิธีราชาภิเษกในคติไทยมีส่วนคล้ายคลึงและแตกต่างจากพิธีราชาภิเษกในคัมภีร์สันสกฤตมากน้อยแค่ไหน

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดของพิธีราชาภิเษกจากคัมภีร์สันสกฤตและไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้คือ รวบรวมข้อมูลพิธีราชาภิเษกจากคัมภีร์สันสกฤตเช่น คัมภีร์อดรรพเวท คัมภีร์ไอศเรยพราหมณะ และคัมภีร์ศตปถพราหมณะ และข้อมูลพิธีราชาภิเษกในคติไทยจาก ศิลจาริก พงศาวดาร จดหมายเหตุ และราชกิจจานุเบกษา ในการดำเนินการวิจัยได้แปลข้อมูลภาษาสันสกฤตเป็นภาษาไทย จากนั้นจึงได้ศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับพิธีราชาภิเษกในคติไทย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ไทยรับพิธีราชาภิเษกมาจากคัมภีร์สันสกฤตบางส่วน ส่วนที่คล้ายคลึงกันได้แก่การถวายการรคน้ำอภิเษกแก่พระราชาและการให้ความสำคัญแก่พราหมณ์ในการทำพิธีบางพิธี ส่วนที่แตกต่างกันได้แก่รายละเอียดของพิธีบางพิธีซึ่งเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาพุทธของไทย เช่น การเจริญพระพุทธมนต์ การใช้ภาษามาลีในพิธีบางตอน และเนื่องมาจากวัฒนธรรมของไทยในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ที่ทรงดำรงอยู่ในฐานะที่ใครจะล่วงละเมิดมิได้ ดังนั้นจึงมีการตัดขั้นตอนบางขั้นตอนออกเพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมและความคิดของไทย

Thesis Title The Coronation in India and Thailand :
A Comparative Study
Name Miss Srinuan Pinyosunún
Thesis Advisor Associate Professor Saksri Yamnadda, Ph.D.
Assistant Professor Tasanee Sinsakul
Department Eastern Languages
Academic Year 1985

ABSTRACT

It is the purpose of the present thesis to emphasize the significance of the coronation ceremony in a country with a sovereign at its head, because it signifies the formal recognition of the establishment of kingship or lordship over the entire land. As far as it can be ascertained, the ceremony is Indian in origin, and the present researcher undertakes to determine to what extent the Thai coronation details are similar to or different from those found in the Sanskrit literature.

As the thesis is a critical and analytical study of the details of the coronation ceremony described in the Sanskrit and the Thai documents, the present researcher started the work with the compilation of data from such Sanskrit texts as the Atharva Veda, the Aitareya Brāhmaṇa and the Śatapatha Brāhmaṇa on the one hand, and from such Thai sources as the relevant inscriptions, chronicles,

memoirs and the Government Gazette on the other. The Sanskrit texts were then translated into Thai, critically studied and compared with the details of the Thai ceremony.

It can be concluded from the research that the various details of the coronation ceremony as found in the Sanskrit literature are not imported into Thailand in toto. The similarities lie in the holy sprinkling of the sacred water on the person of the king-to-be and the recognition of the importance of the officiating priests or Brahmins in certain ceremonial stages. The difference, on the other hand, is primarily due to the Buddhist influence such as the introduction of formal chanting by Buddhist monks of Buddhist formula and the adoption of Pali instead of Sanskrit language in certain parts of the ceremony. Worthy of note is also the concept of the inviolability of the person of the king, resulting in the abolition of a number of original Indian details to conform to the Thai way of thinking.

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านผู้มีอุปการคุณ
สถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

อาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านคือ รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมั่นคคา
เป็นผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหัวข้อวิทยานิพนธ์ แนะนำเรื่องตำรา เอกสาร และแหล่งศึกษา
ค้นคว้า กรุณาให้ยืมเอกสารส่วนตัวของท่าน และสละเวลาเอาใจใส่ในการตรวจแก้
อย่างละเอียด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล ได้สละเวลาเอาใจใส่ในการตรวจแก้
ส่วนที่บกพร่องอย่างละเอียดถี่ถ้วนและสม่ำเสมอ นอกจากนี้อาจารย์ยังคอยให้คำ
แนะนำ คำตักเตือน และคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ บุญยกุล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราณี
ท่าพานิช ได้กรุณาให้คำตอบสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำวิจัย และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐานิสร์ ชาศรัทพงศ์ ได้กรุณาตรวจแก้ข้อมูลที่แปลจากภาษาบาลี

ขอขอบคุณสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความสะดวก
ในการศึกษาค้นคว้า ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำห้องวิจิตรวาทการ ห้องภาษาโบราณ
หอสมุดแห่งชาติ และขอขอบคุณห้องสมุดอาศรมวัฒนธรรมไทย-ภารต ที่ได้ให้ความ
สะดวกในการเข้าศึกษาค้นคว้าหนังสือที่เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัย

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการ
ทำวิทยานิพนธ์ประจำปีการศึกษา 2526

คำชี้แจง

อักษรย่อและหมายเลขที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

อักษรย่อ

AB.	:	Āitareya-Brahmana
AV.	:	Atharva-Veda
MS.	:	Maitrayani-Samhita
RV.	:	Rg-Veda
SB.	:	Śatapatha-Brahmana
TB.	:	Taittiriya-Brahmana

การใช้หมายเลข

1. หมายเลขในคัมภีร์พระเวท ใช้ระบบมณฑล, สุกตะ, มंत्रะ
2. หมายเลขในคัมภีร์พราหมณะใช้ระบบ กาลปะ, อัชยาเย, พราหมณะ

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
คำชี้แจง	ฅ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย	1
วิธีที่จะดำเนินการวิจัยโดยย่อ	2
ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย	2
2 พิธีราชาภิเษกในคติอินเดีย	4
ความหมายของพิธีราชาภิเษก	4
ความเป็นมาของพิธีราชาภิเษกในคติอินเดีย	4
พิธีปรมภิเษก	11
พิธีอินทรมหาภิเษก	19
พิธีราชสูยะ	30
พิธีอภิเษกนียะ	31
ส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่แตกต่างกันของพิธีราชาภิเษก ในคติอินเดีย	54
3 พิธีราชาภิเษกในคติไทย	59
ประเภทของพิธีราชาภิเษกในคติไทย	60
พิธีราชาภิเษกสมัยสุโขทัย	62

บทที่

	พิธีร าชากิเนกสมัยอยุธยา	67
	พิธีร าชากิเนกสมัยกรุงธนบุรี	84
	พิธีร าชากิเนกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์	85
	ส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่แตกต่างกันของพิธีร าชากิเนก สมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์	122
4	การ เปรียบเทียบและวิเคราะห์พิธีร าชากิเนกในคติอินเดียและไทย .	129
	การ เปรียบเทียบและวิเคราะห์ส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่ แตกต่างกันในชั้นเตรียมพิธี	129
	การ เปรียบเทียบและวิเคราะห์ส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่ แตกต่างกันในชั้นพิธีเบื้องต้น	132
	การ เปรียบเทียบและวิเคราะห์ส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่ แตกต่างกันในชั้นการทำพิธี	133
	การ เปรียบเทียบและวิเคราะห์ส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่ แตกต่างกันในชั้นพิธีเบื้องปลาย	139
5	ข้อสรุปและขอเสนอแนะ	143
	บรรณานุกรม	145
ภาคผนวก ก.	พระราชพิธีปราบดาภิเษกรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธ- ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	151
ภาคผนวก ข.	พระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธ- ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	153
ภาคผนวก ค.	พระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า- เจ้าอยู่หัว	160
ภาคผนวก ง.	พระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช	179

	หน้า
ภาคผนวก จ. พิธีราชสูยะในคัมภีร์ไมตรายนิลลิตา	192
ภาคผนวก ฉ. พิธีราชสูยะในคัมภีร์โคตคิริยะลลิตา	193
ภาคผนวก ช. พิธีราชสูยะในคัมภีร์อดรรพเวท	195
ภาคผนวก ซ. พิธีปุณรภิเชกในคัมภีร์ไอตเรยพราหมณะ	196
ภาคผนวก ฅ. พิธีโอนทมหาภิเชกในคัมภีร์ไอตเรยพราหมณะ	215
ภาคผนวก ฉู. พิธีอภิเชจนียะในคัมภีร์ศตปถพราหมณะ	240
ประวัติผู้เขียน	302

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย